

รายละเอียดของวารสาร

ชื่อวารสาร : วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Journal Name : JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE FOR LOCAL RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ชื่อบรรณาธิการ : รศ.ดร.วารีธ ราษฎร์

ชื่อย่อของวารสาร : สพว.

Abbreviation Name:

ISSN : 2586-9493

E-ISSN : 2697-4967

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 80 ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000

เจ้าของ : หลักสูตรสาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม / Social Sciences for Local Development Program Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Maha Sarakham University

จำนวนฉบับต่อปี : 4

Email : sanowa_cmu@hotmail.com

Website : <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/soc-rmu/index>

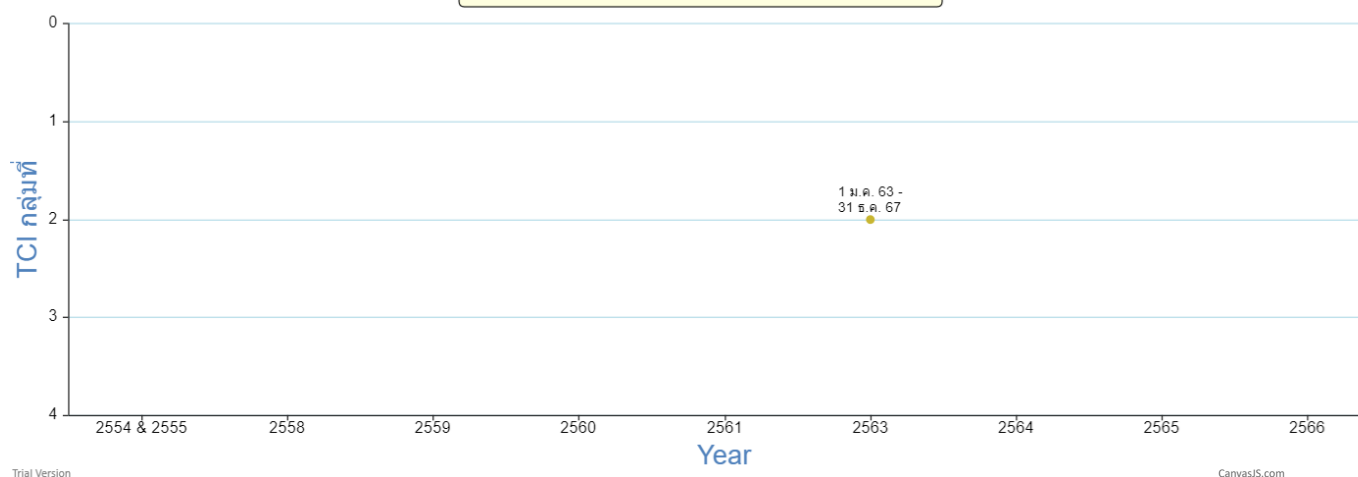
TCI กลุ่มที่ : 2

สาขาหลักของวารสาร : Social Sciences

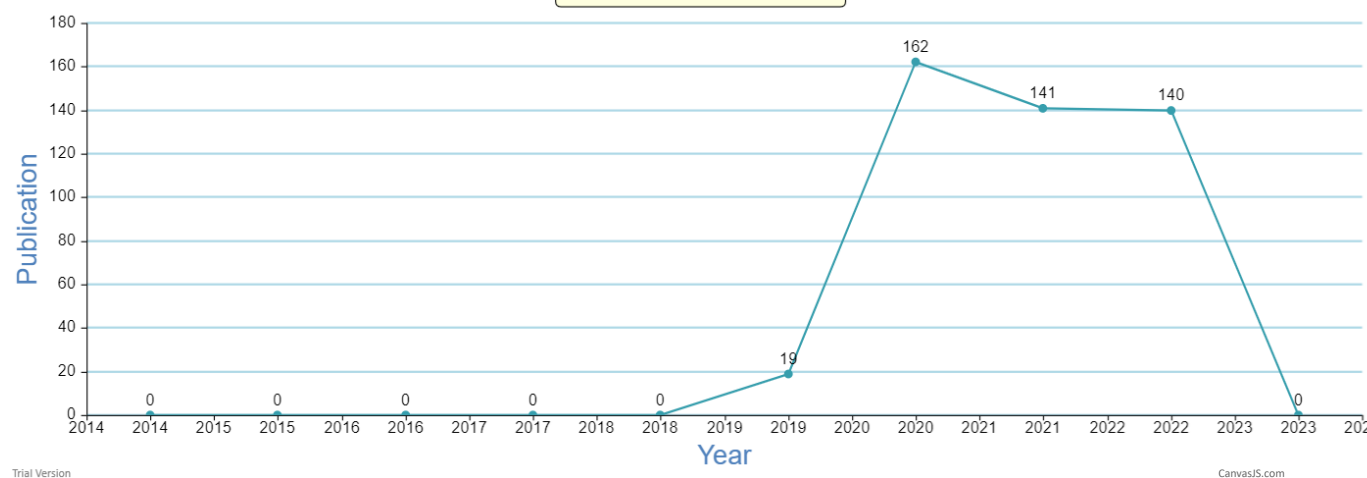
สาขาย่อยของวารสาร : Arts and Humanities / Psychology / Social Sciences

หมายเหตุ :

กลุ่มของวารสารในฐานข้อมูล TCI

Publication 10 Years

วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
(JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE FOR LOCAL RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY)

ที่ วสพม.บ./๐๗๕๖

๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่บทความในวารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เรียน อาจารย์อุไรวรรณ ศรีนารงค์^๑, สุนิตย์ เทศนวน^๒, เครือวัลย์ อินทรสุข^๓
และสุภาณดา ทองคำ^๔

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง “การสร้างความตระหนักรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
กรณีศึกษานักศึกษานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์” เพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่บทความ
ในวารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ซึ่งกองบรรณาธิการได้ทำตาม
กระบวนการพิจารณาบทความ โดยเสนอบทความต่อผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review)
ให้พิจารณาตรวจสอบถ่วงดุลอย่างเข้มข้นและเคร่งครัดเพื่อให้ได้บทความที่ดีมีคุณภาพ

ในการนี้กองบรรณาธิการขอเรียนแจ้งให้ท่านทราบว่า บทความที่ท่านส่งมา ได้ผ่านการพิจารณา
จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเคร่งครัดเรียบร้อยแล้ว และเห็นสมควรให้ลงตีพิมพ์เผยแพร่บทความในวารสาร
สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๔ ประจำเดือนตุลาคม –
ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ (TCI ฐาน ๒) ได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.วาริช ราศรี)

บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

การสร้างความรู้ความตระหนักรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กรณีศึกษานักศึกษานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

The Making of Cognizance Awareness in the Restorative Justice Administration Process: a case study of Law student Phetchabun Rajabhat University

อุไรวรรณ ศรีนารัง¹, สุวนิตย์ เทตนวน², เครือวัลย์ อินทรสุข³, และสุกาญดา ทองคำ⁴

Uraiwan Sienarang¹, Suwanit Tednuan², Khruawan Intharasuk³, Sukanda Thongkham⁴

^{1,2,3,4}อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

^{1,2,3,4}Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

Corresponding Author Email: uraiwun.sie@pcru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อทราบถึงความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ 2. สร้างแนวทางพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับนักศึกษา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) มีเครื่องมือในการวิจัย คือแบบประเมินความรู้ความเข้าใจใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิธีดำเนินการวิจัยกระทำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based Learning) ด้วยบทบาทสมมติก่อนแล้วจึงเปรียบเทียบให้เห็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นใน 4 ด้าน ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรม รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาท ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีประชากรคือนักศึกษานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จำนวน 25 คน ผลการศึกษาพบว่าเมื่อดำเนินการกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้นพบว่าค่าเฉลี่ยความเข้าใจในภาพรวมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หลังเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนเรียนทุกด้าน โดยเรียงลำดับความรู้ความเข้าใจจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย พบว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาทอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$) ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$) ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$) และ รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$) แต่เมื่อ พิจารณาความแตกต่าง จะเรียงลำดับดังนี้ รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก (ต่าง 0.61) ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรมอยู่ในระดับมาก (ต่าง 0.57) ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาทอยู่ในระดับมาก (ต่าง 0.53) ต่าง 0.53 และสุดท้ายประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก (ต่าง 0.53)

คำสำคัญ: ความรู้ความเข้าใจกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นิติศาสตรบัณฑิต การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม

Abstract

This research purposes were 1. to understand the students' knowledge on the process of restorative justice and; 2. Enhancing a process in constructing a body of knowledge in the restorative justice for students. The Research is a mixed methodology research using a 5-rating scale questionnaire to compare the student's understanding rating between a pre-test and post-test. Research method was

first conducted by an Activity-based Learning via a Role-Playing Situation and compare the understanding on the restorative justice procedures after in 4 aspects: the understanding of the types of cases in the justice process; forms of restorative justice; the understanding of mediation/conciliation process; and interest of the restorative justice process. The population was 25 Phetchabun Rajabhat University's law students.

Result found that: after the learning process is completed, the average overall understanding of reconciliation judicial procedures increases in every aspect. By sorting knowledge from the average to the average was shown a High-rate understanding of mediation/mediation process ($\bar{x} = 4.47$); The benefits of reconciliation justice was also high ($\bar{x} = 4.42$); a high understanding of the types of cases applicable to judicial proceedings ($\bar{x} = 4.39$); and The form of the reconciliation judicial process is very high ($\bar{x} = 4.18$). However, in considering the differences of rating result of the pre-test and post-test was shown, the most difference (0.61) was in the aspect of the understanding of the types of cases applicable to judicial proceedings (0.57); an understanding of mediation/mediation process came follow (0.53); while the benefits of the settlement judicial process came last (0.53).

Keywords: restorative justice procedures understanding, law students, activity-based Learning

บทนำ

ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดจาก “กระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน” ไปสู่แนวคิดอย่าง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” โดยเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ลดบทบาทรัฐเพิ่มบทบาทชุมชนซึ่งสามารถลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ระบบยุติธรรมที่เป็นทางการ และปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมได้นำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกไปปฏิบัติโดยเน้นแนวทางที่มองปัญหารอบด้านให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และสังคม (เรียวกิ่ง บุญเกิด, 2557) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การส่งเสริมการเข้าร่วมของผู้เสียหายในการแก้ไขสถานการณ์ อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ที่ยอมรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนเองได้สำนึกและแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย กระบวนการนี้อยู่บนฐานที่ว่า พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นไม่ได้เป็นแค่การละเมิดกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นอันตรายและสร้างความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชนอีกด้วย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้น้ำหนักที่องค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของกระบวนการ การเผชิญหน้า และการเข้าร่วมอย่างเข้มข้นในกิจกรรมสานเสวนา ในขณะที่เดียวกันก็เน้นย้ำผลลัพธ์เชิงสมานฉันท์ เช่น การเยียวยา การรักษาและฟื้นฟูเหยื่ออาชญากรรม และการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิด สนับสนุนผู้เสียหายในการรักษาและบำบัดฟื้นฟู และการช่วยให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคม และยุติการกระทำที่จะสร้างความเสียหายหรืออันตรายซ้ำในอนาคตในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำมาใช้กับฐานความผิดหรือประเภทคดีบางคดีได้ อาทิ 1) ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำ 2) ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว 3) ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาที่ยอมความกันได้ 4) ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญาการกระทำบางอย่างผู้กระทำมีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา และ 5) ความผิดเล็กๆ น้อยๆ อื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น (สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ, 2564)

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ผลิตนิติศาสตรบัณฑิตเข้าสู่ระบบบริหารกระบวนการยุติธรรมมากกว่า 20 ปี ซึ่งในปัจจุบันยังมีการพัฒนาหลักสูตรการบริหารกระบวนการยุติธรรมแยกออกมาต่างหากเพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลด้านการยุติธรรมและกฎหมายที่รอบรู้ ความตระหนักและให้ความสำคัญในการศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจใน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผ่านการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based Learning) โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และแก้ปัญหาได้ ผ่านกิจกรรม ที่มีผู้วิจัย/ผู้สอนเป็นผู้ตั้งและเสนอแนะ ผู้ออกแบบกิจกรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ศึกษาด้านนิติศาสตร์ผู้ซึ่งจะเติบโตไปเป็นนักกฎหมายที่ได้ปฏิบัติงานอยู่ในระบบบริหารกระบวนการยุติธรรมต้องมีความตระหนัก เพื่อให้ความสำคัญในการศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทั้งเรื่องกระบวนการ รูปแบบ ประโยชน์ ในขณะเดียวกันผู้สอนก็จะต้องวิเคราะห์ถึงระดับความรู้ความเข้าใจของนักศึกษา เพื่อได้นำไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ทราบถึงความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
2. สร้างแนวทางพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods)

1. ประชากรคือนักศึกษานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ที่ลงทะเบียนในรายวิชาพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและวิธีพิจารณาในศาลแขวง จำนวน 25 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความรู้ความเข้าใจใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยเป็นแบบสอบถามชุดเดียวกันทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยดำเนินการวิจัยกระทำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based Learning) โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติบทบาทสมมติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้ ผ่านกิจกรรม ที่มีผู้วิจัย/ผู้สอนเป็นผู้ตั้งและเสนอแนะ ผู้ออกแบบกิจกรรม (ชนสิทธิ์ สิทธิสุนัน และคณะ, 2022) เครื่องมือประเมินความรู้ความเข้าใจใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยเป็นแบบสอบถามชุดเดียวกันทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรม รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาท และ ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการวิจัยมี ดังนี้

1. ทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า
2. ผู้วิจัย/อาจารย์ผู้สอนบรรยาย กระบวนการ รูปแบบ ประโยชน์ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
3. ผู้วิจัย/อาจารย์ผู้สอนสร้างสถานการณ์คดีความสมมติขึ้น ทั้งในรูปแบบที่สามารถ และไม่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จำนวน 5 สถานการณ์
4. เลือกตัวแทนนักศึกษา 5 คน เป็นผู้เล่น แล้วแบ่งผู้เรียนที่เหลือเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยกลุ่มที่ 1 ให้คำปรึกษาเชิงแก้แค้นทดแทน และกลุ่มที่ 2 ให้คำปรึกษาเชิงสมานฉันท์
5. ผู้วิจัย/อาจารย์ผู้สอนเลือกสถานการณ์สมมติแบบสุ่มจากนั้น ให้ผู้ให้คำปรึกษาแต่ละกลุ่มผลัดกันให้คำปรึกษาแก่ผู้เล่น กลุ่มละ 5 นาที
6. ให้ผู้เล่นลงคะแนนเลือกว่าสถานการณ์ใดบ้างสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ โดยให้เหตุผลประกอบ
7. ทดสอบหลังเรียน ด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ไดจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ไดมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติทาง การวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างความตระหนักรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กรณีศึกษานักศึกษา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้วิจัยได้ออกแบบเนื้อหา สำคัญที่นักศึกษาต้องเรียนรู้สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ แนวทางแก้ไขปัญหอาชญากรรมที่มีความยืดหยุ่น สามารถใช้ร่วมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้หลายแบบหรือใช้ โดยอิสระแยกจากกัน สามารถพัฒนาเพื่อให้เป็นทางเลือกของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2556 ; สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ, 2564) ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ได้เริ่มต้นมาจากแนวความคิดของนักวิชาการในยุโรปที่ต่อมาได้มีการนำแนวความคิดนี้ไปใช้ในสหรัฐอเมริกาและ ออสเตรเลีย จนก่อให้เกิดเป็นทฤษฎีเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 3 กระบวนทฤษฎี ได้แก่ (ณฐ นารินทร์ และ จริณ ทิพย์ ดริยตริยศิริคุณ, 2561)

(1.1) ทฤษฎีเรื่องกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Justice) เชื่อว่า "กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายมีข้อจำกัดตามปัจจัยด้านเวลาและสถานที่ ซึ่งหากไม่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรม ตามกฎหมายได้ ก็ควรจะมิกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการเป็นทางเลือก เพื่อลดการต่อสู้เป็นคดีความ" เพราะการ ที่รัฐได้เข้ามาจัดการระบบกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดไม่ต่างจากรัฐทำให้ผู้เสียหายเสียโอกาสที่จะปรับความเข้าใจกับ ผู้กระทำความผิด และเป็นการทำให้ชุมชนเสียโอกาสที่จะได้บททวนกติกาของชุมชนว่า ตรงตามความต้องการของคนใน ชุมชนหรือไม่ แนวคิดนี้เติบโตในยุโรปและสหรัฐอเมริกาก่อให้เกิดการจัดตั้งคณะกรรมการระดับข้อพิพาทท้องถิ่น

(1.2) ทฤษฎีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Pattern of Restorative Justice) เชื่อว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้น ตอบแทน โดยเน้นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดที่จะแสดงความรับผิดชอบในการชดใช้ความผิดที่ได้ก่อเคยก่อขึ้นมาเพื่อ ประโยชน์แก่ผู้เสียหาย เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้กระทำความผิด เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายจน สามารถนำไปสู่การประนีประนอมข้อพิพาท การชดเชย และการให้อภัย จนในที่สุดเกิดแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community-Based Justice) ที่นำวิธีการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ เพื่อผนวกกับวัฒนธรรมของ ชุมชนนั้นๆ

(1.3) ทฤษฎีมุมมองสังคมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Social Dimension of Restorative Justice) เชื่อว่าการดำเนินเพื่อให้มีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน (Reintegrative Shaming)" โดยให้ชุมชนดำเนิน

การกระทำความผิดอันถือเสมือนเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังเน้นการให้อภัยและการยอมรับให้ ผู้กระทำความผิดกลับคืนเข้าสู่ชุมชน และการที่คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันจะทำให้ลดการกระทำความผิดในชุมชน

(2) การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด (Victim Offender Mediation - VOM) หรือที่เรียกว่า กระบวนการสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด หรือกระบวนการสานเสวนาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ซึ่งในยุโรปเรียกว่า การไกล่เกลี่ยทางอาญา (penal mediation) เป็นกระบวนการที่ใช้กันทั่วไปตามที่ปรากฏในรายงานของประเทศต่าง ๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถเข้าร่วมเพื่อหารือถึงอาชญากรรมและผลกระทบที่ได้รับ โดยบุคคลที่สามที่มีความเป็นกลางและผ่านการอบรมมาแล้วเป็นผู้จัดกระบวนการ ซึ่งอาจเป็นการประชุมแบบเผชิญหน้ากันจริง หรือด้วยวิธีการทางอ้อมอื่น ๆ กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้เกิดการสานเสวนาระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย การไกล่เกลี่ย ออกแบบขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหาย ขณะเดียวกัน เป็นการรับประกันว่า ผู้กระทำความผิดจะมีความสำนึกผิดและแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดนั้น โดยเจ้าหน้าที่รัฐสามารถดำเนินการส่งต่อคดีมายังกระบวนการได้ หรือบางกรณี ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดอาจร้องขอเพื่อเข้าสู่กระบวนการด้วยตัวเอง

การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดสามารถดำเนินการได้ทุกระยะของคดี โดยนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพิจารณาและตัดสินลงโทษ ทั้งยังสามารถใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดได้ คู่กรณีสามารถปิดฉากสถานการณ์ลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้จัดกระบวนการที่ผ่านการอบรมมาแล้ว ในการดำเนินการนั้น ผู้จัดกระบวนการจะพบกับคู่กรณีทั้งสองก่อนการประชุมที่มีการเผชิญหน้า เพื่อช่วยให้ทั้งสองฝ่ายได้เตรียมตัวซึ่งการเตรียมความพร้อมนั้นเป็นการรับประกันว่า ผู้เสียหายจะไม่ถูกทำให้เป็นเหยื่อจากการเผชิญหน้ากับผู้กระทำความผิดและเพื่อรับประกันว่า ผู้กระทำความผิดยอมรับถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำและมีความจริงใจที่จะพบกับผู้เสียหาย เมื่อการพบปะและสื่อสารกันโดยตรงระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น

(3) การประชุมคดีเชิงสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Restorative conferences) เช่น การประชุมกลุ่มชุมชน (Community Conferences) และการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences) แตกต่างไปจากการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดในแง่ที่ว่า การประชุมคดีเชิงสมานฉันท์มีบุคคลอื่นเข้าร่วมด้วยนอกเหนือจากผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ในการประชุมคดีเชิงสมานฉันท์นั้น ผู้ไกล่เกลี่ยในที่ประชุมซึ่งเป็นบุคคลที่สามและมีความเป็นกลางอาจนำบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด เช่น ครอบครัว เพื่อน ตัวแทนชุมชน เจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมประชุมด้วยขึ้นอยู่กับรูปแบบการประชุม ในหลายกรณี จะมีผู้จัดกระบวนการมากกว่าหนึ่งคนเพื่อให้เกิดความสมดุลของเพศสภาพหรือสิทธิประโยชน์ของกลุ่มเพศทางเลือก และเพื่อคำนึงถึงข้อจำกัดที่เกิดจากความบกพร่องทางร่างกายหรือเพื่อให้สอดคล้องกับการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด การประชุมคดีเชิงสมานฉันท์มุ่งหมายที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดยอมรับถึงผลกระทบของการกระทำของตนที่ไม่ได้สร้างความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือครอบครัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวและญาติมิตรของผู้กระทำความผิดเอง ตลอดจนช่วยเปิดโอกาสให้มีการฟื้นฟูความสัมพันธ์เหล่านั้น ปัจจุบันการประชุมกลุ่มครอบครัวได้รับความนิยมแพร่หลาย โดยการประยุกต์ใช้ในฐานะที่เป็นแนวทางแทนคดีก่อนการตั้งข้อกล่าวหาหรือฟ้องร้องคดีซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการ ผู้ประสานการประชุมหรือกระบวนการเป็นผู้ดำเนินกระบวนการ เพื่อวิเคราะห์หรือระบุความต้องการในขั้นสุดท้ายของคู่กรณี โดยให้น้ำหนักที่ผลกระทบของอาชญากรรมและการร่วมกันแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมนั้นอีกครั้ง

(4) การประชุมแบบวงกลม (Circles) คือการประยุกต์รูปแบบสานเสวนาร่วมกันในชุมชนพื้นเมืองที่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาเชิงบวกได้ การประชุมแบบวงกลมยังสามารถนำมาใช้ในโรงเรียนเพื่อแก้ปัญหาการกระทำความผิด

ของผู้เยาว์และการระงับข้อพิพาท ทั้งยังสามารถนำมาใช้ในคดีความขัดแย้งระหว่างชุมชนหรืออาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชัง (Hate crime) ได้อีกด้วย นอกจากนี้ การประชุมแบบวงกลมยังสามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ลดความรุนแรงภายในทัศนสถานและในสถานักกัน อีกทั้งกระบวนการนี้ยังสามารถนำมาใช้สนับสนุนการคืนกลับสู่ชุมชนของผู้ต้องขังหรือการคืนกลับสู่โรงเรียนของเยาวชนเมื่อพ้นโทษต้องขัง (สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ. (2564).

2. แนวทางพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับนักศึกษา

เมื่อพิจารณาปัจจัยในแต่ละด้าน เฉพาะคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนโดยการให้นักศึกษาทดลองกิจกรรมบทบาทสมมติจะสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจ แต่ละด้าน โดยสามารถรายงานเป็นตารางดังนี้

ข้อ	ประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้กับคดีแพ่ง	4.48	0.57	มาก
2	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้กับคดีอาญาอันเป็นความผิดต่อส่วนตัว	4.44	0.57	มาก
3	นายตำรวจนายแดงฉายไม่ควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อยุติข้อขัดแย้ง	4.32	0.61	มาก
4	นายตำรวจภูธรแนวเขตที่ดินนายแดงควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อยุติข้อขัดแย้ง	4.32	0.61	มาก
5	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้กับคดีสุโขทัย ความผิดเล็กน้อยๆ	4.4	0.48	มาก
	รวม	4.39	0.57	มาก

ตารางที่ 1 ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรม

จากตารางที่ 1 ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้กับคดีแพ่ง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.48$) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้กับคดีอาญาอันเป็นความผิดต่อส่วนตัว อยู่ในระดับรองลงมา ($\bar{x} = 4.44$) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้กับคดีสุโขทัย ความผิดเล็กน้อยๆ ($\bar{x} = 4.40$)

ข้อ	ด้านรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มาตกลงปรองดองกัน	4.16	0.61	มาก
2	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรนำมาใช้กับผู้ที่สำนึกในการกระทำผิดเท่านั้น	3.92	0.68	มาก
3	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรเปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการด้วย	4.16	0.67	มาก
4	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรมีเจ้าหน้าที่เป็นสื่อกลางทำหน้าที่ในการสมานฉันท์	4.16	0.61	มาก
5	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ควรมีบรรยากาศกดดันให้เหยื่อยินยอม	4.52	0.49	มากที่สุด
	รวม	4.18	0.61	มาก

ตารางที่ 2 ด้านรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากตารางที่ 2 ด้านรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ควรมีบรรยากาศกดดันให้เหยื่อยินยอม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มาตกลงปรองดองกัน, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรเปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ

ด้วย, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรมีเจ้าหน้าที่เป็นสื่อกลางทำหน้าที่ในการสมานฉันท์ อยู่ในระดับรองลงมา เท่ากัน ($\bar{x} = 4.16$) และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรมานำมาใช้กับผู้ที่สำนึกในการกระทำผิดเท่านั้น ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.68$)

ข้อ	ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี	4.44	0.49	มาก
2	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการประนีประนอมข้อขัดแย้งตามความต้องการของคู่กรณี	4.52	0.49	มากที่สุด
3	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การหาทางออกร่วมกันของคู่กรณี	4.24	0.70	มาก
4	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เมื่อได้ข้อยุติแล้วคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามข้อตกลง	4.56	0.49	มากที่สุด
5	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีทั้งก่อนคดีถึงชั้นศาลและหลังศาลมีคำพิพากษา	4.6	0.48	มากที่สุด
รวม		4.47	0.53	มาก

ตารางที่ 3 ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาท

จากตารางที่ 3 ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาท กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีทั้งก่อนคดีถึงชั้นศาลและหลังศาลมีคำพิพากษา ($\bar{x} = 4.60$) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เมื่อได้ข้อยุติแล้วคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามข้อตกลง อยู่ในระดับรองลงมา ($\bar{x} = 4.56$) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการประนีประนอมข้อขัดแย้งตามความต้องการของคู่กรณี ($\bar{x} = 4.52$) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี ($\bar{x} = 4.44$) และ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การหาทางออกร่วมกันของคู่กรณี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 4.24$)

ข้อ	ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	4.52	0.49	มากที่สุด
2	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นสันติวิธีที่ใช้ยุติความขัดแย้งในสังคมและลดปริมาณคดีในชั้นศาล	4.52	0.49	มากที่สุด
3	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้เยียวยาแก่ผู้เสียหาย	4.4	0.48	มาก
4	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีของสังคม	4.36	0.55	มาก
5	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ช่วยให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากการรับผลร้ายของกฎหมาย	4.32	0.61	มาก
รวม		4.42	0.53	มาก

ตารางที่ 4 ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากตารางที่ 4 ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นสันติวิธีที่ใช้ยุติความขัดแย้งในสังคมและลดปริมาณคดีในชั้นศาล อยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน ($\bar{x} = 4.52$) ระดับค่าความจริงมากที่สุด กระบวนการยุติธรรมเชิง

สมานฉันท์เป็นการให้โอกาสผู้กระทำผิดได้เยียวยาแก่ผู้เสียหาย อยู่ในระดับรองลงมา ($\bar{x} = 4.40$) ระดับค่าความจริงมาก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีของสังคม ($\bar{x} = 4.36$) ระดับค่าความจริงมาก และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ช่วยให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากการรับผลร้ายของกฎหมายค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 4.32$)

สรุปผลการวิจัย

1. ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผลการศึกษาพบว่าเมื่อดำเนินกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้นพบว่าค่าเฉลี่ยความเข้าใจในภาพรวมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หลังเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนเรียนทุกด้าน โดยเรียงลำดับความรู้ความเข้าใจจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย พบว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาทอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$) ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$) ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$) และ รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$) แต่เมื่อ พิจารณาความแตกต่าง จะเรียงลำดับดังนี้รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก (ต่าง 0.61) ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคดีที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรมอยู่ในระดับมาก (ต่าง 0.57) ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาทอยู่ในระดับมาก (ต่าง 0.53) ต่าง 0.53 และสุดท้ายประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก (ต่าง 0.53)

2. แนวทางพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับนักศึกษา ด้วยกระทำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based Learning) ในการทำกิจกรรมเสริมบทเรียน ผู้ควบคุมควรได้เน้นย้ำหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มี 3 ข้อ คือ หนึ่ง เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย สอง คือการสร้างสำนึกผิดและชดเชยในสิ่งที่ได้กระทำผิดไป และสามคือ มีการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์หรือความเสียหายเพราะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้บังคับว่าการไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นไปเพื่อเยียวยาชดเชยความเสียหายเป็นเงินอย่างเดียว จากนั้นจึงจัดกิจกรรมกลุ่มด้วยการแบ่งนักศึกษาออกเป็นสองกลุ่มเพื่อแสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ คดีนายดำยิงนายแดงตาย เพราะเหตุสมรักใจวิวาท และเหตุสำคัญผิด และคดีที่นายดำบุกรุกแนวเขตที่ดินนายแดง เพราะที่ดินของนายดำเป็นที่ดินตาบอด เพื่อถกเถียงประเด็นคดีที่ใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นปรัชญาเพื่อการเยียวยาความเสียหาย สร้างสำนึกผิด และการมีส่วนร่วม ปรากฏว่าหลายๆกรณีศึกษาการไกล่เกลี่ยอาจไปไม่ถึงจุดนั้นทั้งหมด แต่นักศึกษาสะท้อนกลับมามีว่ากระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย

การอภิปรายผล

1. ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จากผลการศึกษาพบว่าเมื่อดำเนินกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้นพบว่าค่าเฉลี่ยความเข้าใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หลังเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนเรียนทุกด้าน โดย ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาท ในขณะที่รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แต่เมื่อ พิจารณาความแตกต่าง จะพบว่ารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความต่างมากที่สุด แต่ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แตกต่างน้อยที่สุด นักศึกษามีความเข้าใจในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แต่ยังมองไม่เห็นประโยชน์ของกระบวนการดีเท่าที่ควร ยังมีความเข้าใจผิดในบางเรื่องบางประเด็นอยู่ ทั้งนี้อาจมีองค์ประกอบในเรื่องของประสบการณ์ ในการเข้าไปมีส่วนร่วม หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม อาจยังไม่เคยมีประสบการณ์ จึงทำให้ยังไม่สามารถเข้าใจเองได้

ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมนั้น น้อยคนที่จะได้เข้าไปประสบด้วยตนเอง จึงทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจ อีกทั้ง นักศึกษายังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสอดคล้องกับ วราภรณ์ บัวเผื่อน (2549) และ ไชยวัฒน์ บุนนาค (2552) ต่างอภิปรายว่า ประสบการณ์ การเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบวนการยุติธรรม ทำให้ ขาดความรู้ความเข้าใจ ในหลักการและกระบวนการต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม หลักการและกระบวนการต่าง ๆ ใน กระบวนการยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการพัฒนาความเข้าใจกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยแนวทางพัฒนากระบวนการสร้าง องค์ความรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับนักศึกษาควรสอดแทรกการเรียนรู้อยู่ด้วย การปฏิบัติ สอดคล้องกับ ปรียาพร ศิรวาณิช (2554) ยณฐ นารินทร์ และ จรินทร์พย ตรีตริงศิริคุณ (2561) ทั้งนี้ การเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกระบวนการ ยุติธรรม ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจ ใน อย่างไรก็ตามจากการสังเกตผลจากการทดลองบทบาทสมมติ นักศึกษามองว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังเป็นผลดีกับคู่กรณี ให้ได้มีโอกาสปรับความเข้าใจ ขอมา เหยี่ยาความเสียหาย ให้แก่กันจึงควรมีการให้การศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง สอดคล้องกับ อุกฤษฎ์ ศรพรหม (2022) สุรยุทธ สุนทรวารี (2554) และ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2556) ที่ต่างอภิปรายว่า การเชิญผู้มีประสบการณ์จริงมาบรรยายเสริม หรือการศึกษา กรณีศึกษานอกสถานที่ ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจของนักศึกษา

2. แนวทางพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับนักศึกษา ด้วยการทำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based Learning) นอกจากการบรรยายในประเด็นทางวิชาการแล้ว ใน การทำกิจกรรมเสริมบทเรียน ที่ผู้ควบคุมควรเน้นย้ำหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มี 3 ข้อ ทั้งนี้การ พุดคุยเห็นตรงกันมองว่าความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นปรัชญาเพื่อการเยียวยาความเสียหาย สร้างสันติภาพ และการมี ส่วนร่วม การไกล่เกลี่ยอาจไปไม่ถึงจุดนั้นทั้งหมด ทั้งนี้สังเกตได้ว่านักศึกษาสะท้อนว่าหัวใจของกระบวนการไกล่เกลี่ยคือ กระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย สอดคล้องกับ อุกฤษฎ์ ศรพรหม (2022) อภิปรายว่าการใช้บทบาทสมมติการที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจ เรื่องราวหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในมุมมองที่มาจาก บทบาทการแสดงได้ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้อีกด้วย สอดคล้องกับ นรวิทย์ ผืนเขียว (2562) เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ (2562) และ ธนภัทร บัจฉิม (2563) เทคนิคการสอนแบบการแสดงบทบาทสมมตินี้ นอกจากการที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติแล้ว ครูผู้สอนจะต้องมีบทบาทสำคัญในทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดเรื่องราว สถานการณ์ เตรียมผู้เรียน เป็นผู้สังเกตการณ์ คอยกำกับช่วยเหลือผู้เรียนในขณะปฏิบัติ นอกจากนี้ครูผู้สอนจำเป็นต้อง เข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการสอนอย่างชัดเจน และมีทักษะในการสรุปและอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสิ่งที่ต้องได้สื่อนำได้อย่าง ถูกต้อง สอดคล้องกับ กมลชนก คงเจริญ (2556) โดยสรุปการศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทั้งจากการเชิญผู้มีประสบ การณ์จริงมาบรรยายเสริม หรือการศึกษากรณีศึกษานอกสถานที่ด้วยตัวนักศึกษาเองในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ โดยยกเอาคดีความที่มีหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบ สารสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองอันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลองแลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าเมื่อดำเนินกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้นพบว่าค่าเฉลี่ยความเข้าใจใน ภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หลังเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนเรียนทุกด้าน โดย ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย/การประนีประนอมข้อพิพาท ในขณะที่รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แต่เมื่อ พิจารณาความแตกต่าง จะพบว่ารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความต่างมากที่สุด ดังนั้นในการ เรียนการสอนควรมีการจัดให้นักศึกษาได้เรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยให้มีการรับรู้

จากสถานการณ์จริงในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเน้นย้ำให้นักศึกษาเป็นประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าเทคนิคการสอนแบบการแสดงบทบาทสมมติ นอกจากการที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติแล้ว ครูผู้สอนจะต้องมีบทบาทสำคัญในทุก ๆ ขั้นตอน ครูผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการสอนอย่างชัดเจน และมีทักษะในการสรุปและอภิปราย รวมถึงต้องเชิญผู้มีประสบการณ์มาบรรยายเสริม หรือการศึกษากรณีศึกษาจากสถานที่ โดยยกเอาคติความที่มีหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองอันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลองแลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องด้วยการบรรยายใช้เวลาค่อนข้างมาก และมีกรณีศึกษาที่หลากหลาย ครูผู้สอนจึงควรจับคู่ประเด็นทางทฤษฎี เข้ากับคติความที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อวางแผนทางในการวิเคราะห์แก่ผู้เรียน ก่อนที่จะมีการจัดกิจกรรม

2.2 เนื่องด้วยในการเรียนการสอนอาจเกิดข้อจำกัดของการเดินทางศึกษาในห้องเรียนจึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมในเรื่องการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อาทิ บอร์ดเกมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือพัฒนาระบบการจัดแข่งขันละครบทบาทสมมติเกมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญร่วมตัดสินและเสนอแนะ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้จะผ่านไปด้วยดีได้ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากคณาจารย์หลายๆ ท่านทั้งในสาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม รวมถึงคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ให้การอุดหนุนงบประมาณของโครงการวิจัยและเจ้าหน้าที่วิจัยที่คอยช่วยเหลือประสานงานจนบทความฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ลงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนินและคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรมและผลงานสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ (มสป.) 24 (2), 146 – 159.
- ไชยวัฒน์ บุนนาค. (2552). อนุญาโตตุลาการทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ณัฐพงศ์ ปัทมโรจน์ และ สุวิชา เป้าอารีย์. (2558). ทู่นของสังคมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชนพนมสารคาม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* 8 (2), น. 392 - 407
- นรรักษ์ ผันเขียว. (2562). เทคนิคการสอนแบบการแสดงบทบาทสมมติ (Role playing). ทรูปลูกปัญญา. <https://www.trueplukpanya.com/dhamma/content/76456>
- ปรียาพร ศิรวาณิชย์. (2554). หลักนิติธรรมกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- พชรวรรณ ขำตุ้ม. (2017). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเด็กและเยาวชน. วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 1(1), 29–44.
- ณฐ์ นารินทร์ และ จรินทร์พิทย์ ตรีรัตน์ศิริคุณ. (2561). การพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน(รายงานผลการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เรียวรุ่ง บุญเกิด.(2557). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารพัฒนาสังคม) กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วราภรณ์ บัวเผื่อน. (2549) . บทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ.(2564). คู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. กรุงเทพฯ: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- สุรยุทธ์ สุนทรวาริ. (2554). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศไทย. (ภาคินพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อุกฤษฏ์ ศรีพรหม (2022). เติบโตเป็นมนุษย์ให้กระบวนการยุติธรรม ด้วย ‘กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์’. ณาญาตัญญูพัฒนกุล. (สัมภาษณ์). บทความความร่วมมือระหว่างสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (TIJ) และ The101.world. <https://www.the101.world/ukrit-somprohm-interview/>.